

ти цей процес, активісти Української національної асамблеї вирішили провести в Умані конференцію і марш саме на Рош Гашана. Однак місцева влада, залучивши міліцейські загони з інших міст, блокувала цей захід.

106. *Регесты* и надписи. — Т. III. — Спб., 1913. — С. 169-170.
107. *Регесты* и надписи. — Т. III. — Спб., 1913. — С. 184.
108. *Кандель Ф.* Очерки времен и событий. Из истории российских евреев. — Иерусалим, 1988. — Т. I. — С. 169.
109. *Регесты* и надписи. — Т. III. — Спб., 1913. — С. 177-178.
110. *Записки* архипресвитера Ф. Бродовича // Чтения Московского Общества Исторических Древностей. — 1868. — Т. III. — С. 18.
111. *Киевская старина.* — 1882, сент. — С. 542.
112. Наприкінці II тисячоліття в Україні ще діяли сили, що намагались перетворити настрої Коліївщини, передані Т. Шевченком в поемі “Гайдамаки” у актуальне гасло. Газета “За вільну Україну” статтю під назвою “Отак уранці жид поганій Над козаком коверзував” завершує “рекомендацією”: “Упали двері... а нагай малює вздовж жидівську стіну” (06.3.1999).
113. *Регесты* и надписи. — Т. III. — Спб., 1913. — С. 164.
114. *Гайдамачина* // Енциклопедія українознавства. — Т. I. — Львів, 1993. — С. 337.
115. *Вишницер М.* Общий очерк политической и социальной истории евреев в Польше и Литве. — С. 93.
116. *Тимофій М.* Жиди і народне господарство України. — Відень, 1923. — С. 26, 31.

The article reveals the tragic pages of Ukrainian history of the XVIIth — XVIIIth centuries, the ruining of the Jewish way of life in particular. The author refers to M. Grushevsky's estimation of the kossaks' revolts of the XVIIth century.

Key words and word combination: national liberation struggle, “khumelnytshina”, Jew phobia, Ukrainian — Jewish relations, ruining of Jewish life.

Отримано: 15.11.2005 р.

УДК 373.034

Т. П. Москвіна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ ГУМАННОЇ ОСОБИСТОСТІ В СВІТЛІ ІДЕЙ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті йдеться про увагу Івана Огієнка до виховання гуманної особистості засобами рідної мови, історії й культури України, релігії.

Ключові слова і словосполучення: гуманна особистість, гуманні якості, доброта, милосердя, емпатія.

Івану Огієнку належить великий внесок у розвиток духовного відродження України. Будучи Міністром освіти і віросповідань УНР на початку 1919 р., він розробив концепцію національної школи, в якій розкриваються загальні принципи її побудови в Україні; з'ясовується роль релігії, моралі, мистецтва та іноземних мов у виховному процесі; подається аналіз загальноосвітньої і професійної школи у

вихованні особистості. Огієнко розглядав питання формування всебічно розвиненої і освіченої особистості, створив умови для її виховання, формування потягу до добрих справ, здійснення виховного впливу родини, школи, позашкільних установ, церкви на дітей. Вплив визначається ставленням до Батьківщини, сумлінною працею, прагненням оволодіти рідною мовою та культурою свого народу.

Гуманістичний напрям педагогічної спадщини Івана Огієнка тісно пов'язаний з історією і культурою України. Знання історії допомагає дітям прилучатися до героїчних подій України, сформувати в собі національні якості — громадянство, патріотизм, совітливність, чесність, справедливність. Будучи глибоко релігійною людиною, Іван Огієнко вважав суттю становлення особистості виховання християнських чеснот, відповідальність, наполегливість, виховання гуманних взаємин, розвиток загальнолюдських цінностей — гідність, доброзичливість, милосердя тощо. Народна творчість вводить дитину в світ звичаїв, обрядів, традицій українського народу і привчає її любити свою землю, свій народ, батька і матір, з любов'ю та турботою ставитись до хворих, малих і старих.

Особливу увагу він приділяв вихованню гуманної особистості засобами рідної мови, стверджуючи, що рідна мова це основа, на якій зростає духовно і культурно кожен народ, це сила культури, а культура — це сила народу: *«Мова — це наша національна ознака, в мові наша культура, ступінь нашої свідомості. Мова — це форма нашого життя, життя культурного і національного, це форма національного організування. Мова — душа кожної національності, її святощі і найміцніший скарб... Мова — це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного «Я»... І поки живе мова — житиме народ як національність. Не стане мови — не стане й національності: вона геть розпорошиться поміж дужчим народом»* [1, с.93].

І.Огієнко наголошував, що мова має велике національне і соціальне значення, вона облагороджує стосунки між людьми. Культура рідної мови зростає разом із національною свідомістю народу. Цей зв'язок розкрито ним у рідномовному катехізисі «десять найголовніших мовних заповідей свідомого громадянина», який формує ставлення до мови, формує гуманну особистість, яка любить Батьківщину:

1. Мова — то серце народу: гине мова — гине народ.
2. Хто цурається своєї рідної мови, той у саме серце ранить свій народ.
3. Літературна мова — поголовний двигун розвитку духовної культури народу, то найміцніша основа її.
4. Уживання в літературі тільки говіркових мов сильно шкодить об'єднанню нації.
5. Народ, що не створив собі соборної літературної мови, не може зватися свідомою нацією.
6. Для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис.
7. Головний рідномовний обов'язок кожного свідомого громадянина — працювати для збільшення культури своєї літературної мови.

8. Стан розвою літературної мови — то ступінь культури розвою народу.
9. Як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови.
10. Кожний свідомий громадянин мусить практично знати свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис, а також знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу [2, с.196].

Іван Огієнко надавав великого значення вихованню гуманної особистості в родині. Він вважав, що в родині слід розмовляти тільки рідною, материнською мовою, інакше це великий гріх супроти свого народу. Мова сприяє вихованню в громадян духовності, моралі, любові і добра, усвідомлення причетності особистості до свого роду. Педагог наголошував на добрих справах батьків, прояві ними милосердя на очах дітей, вміння протистояти злу, кривді, несправедливості. Дитина, вважав Іван Огієнко, має зростати в любові, турботі з боку дорослих членів сім'ї.

І сьогодні ми зіставляємо сучасні проблеми освіти з проблемами, що стояли перед школою в 18-19 роках минулого століття, які намагався вирішити І.Огієнко.

Ідея гуманізації освіти продовжувала свій розвиток завдяки таланту і праці А.С.Макаренка. На думку видатного педагога, в основу гуманізму покладений принцип: якомога більше вимогливості до вихованця і якомога більше поваги до нього. Він пов'язаний з гуманістичним бажанням бачити дитину кращою, ніж вона є. Гуманізм А.С.Макаренка базувався на довірі до вихованця, на знаходженні позитивних сторін кожної дитини, опорі на них, на проектуванні позитивного. Гуманістичні ідеї А.С.Макаренка у вихованні розвивав видатний український педагог, засновник гуманістичної, новаторської педагогіки В.О.Сухомлинський. Він реалізував свої ідеї у вихованні через творіння добра для людей, милосердя, співчуття, благородство, вміння переживати чужий біль як особистий; через уміння протистояти злу, насильству, неправді, підлості, байдужості, злочину.

Становлення Української державності, перебудова політичної, соціально-економічної та духовної сфери життя суспільства вплинуло на традиційну систему шкільного виховання, що спричинило потребу його оновлення.

Законами України “Про освіту” і “Про середню загальноосвітню школу”, Концепцією національного виховання дітей та молоді в національній системі освіти передбачається утвердження на національному ґрунті принципів загальнолюдської моралі (правди, доброти, працелюбності та інші). Формування морально-гуманістичних якостей особистості повинно відбуватися на основі відродження національних традицій. Вироблені гуманні якості повинні бути регуляторами взаємовідносин у суспільстві, узгодження дій і вчинків людей. Покладені в основу національної виховної системи принципи гуманізму і демократизму передбачають створення сприятливих умов для становлення громадянина з високими моральними, інтелектуальними і фізичними властивостями.

Докорінний поворот до гуманізму знайшов своє відображення в першому міжнародному документі — Декларації прав людини, прий-

нятій у 1948 році Організацією Об'єднаних Націй, що проголошує гуманізм як головну засаду дальшого розвитку людства.

Формування гуманної особистості — стратегічна мета виховання на багато років уперед, яка зумовлена самим ходом історичного розвитку. Головною силою в досягненні цієї мети мусить бути школа як професійний виховний заклад. Демократизація і гуманізація національної школи зумовлюють актуальність проблем гуманного виховання учнів. На Всеукраїнському з'їзді педагогічних працівників України “Україна ХХІ століття” зазначалося, що одним з принципів реалізації Національної доктрини розвитку освіти в Україні має стати гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей.

Отже, ідеї І.Огієнка про виховання гуманної особистості — це надзвичайно вагомий внесок у розвиток педагогіки, виховання підрастаючого покоління, збереження та розвиток духовності українського народу. Звертаючись до них, ми будемо привчати нащадків флекати свою Батьківщину, рідну мову, культуру, що важливо для формування та існування нації.

Список використаних джерел:

1. *Іван* Огієнко й утвердження гуманітарної науки та освіти в Україні: Матеріали доп. і повід. на Всеукр. наук.-прак. конф., 4-5 березня 1997 р. / За ред. доктора пед. наук М.В.Левківського. — Житомир: «Журфонд», 1997. — 104 с.
2. *Огієнко* І.І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М.С.Тимошик. — Львів, 1995. — 296 с.

The article deals with Ivan Ohienko's attention to humane personality's upbringing by means of mother tongue, history and culture of Ukraine, religion.

Key words and word combinations: humane personality, humane traits, kindness, mercy, empathy.

Отримано: 31.07.2006 р.

УДК 378.124.2 (477)(092)

Т.Й.Франчук

Кам'янець-Подільський державний університет

ЛЕКТОР, ЯКОМУ АПЛОДУВАЛИ СЛУХАЧІ: СКЛАДОВІ УСПІХУ

У статті йдеться про складові успіху І.Огієнка — лектора.

Ключові слова: власне “Я” (особистісне і професійне), філософія мовної культури, професійна поліфункціональність, життєздійснення людини.

Педагогічна, наукова та просвітницька діяльність І.Огієнка демонструють логіку життєвого шляху людини, яка власноруч створила модель високого духовного ідеалу українця, науково обґрунту-